

Φυσικό πρόσωπο - ποια στοιχεία το διακρίνουν;

Στο αστικό δίκαιο, «φυσικό πρόσωπο» είναι κάθε άνθρωπος ως υποκείμενο δικαίου, δηλαδή ως φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Έννοια

- Ο ΑΚ ορίζει ότι «κάθε άνθρωπος είναι ικανός να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις»: αυτή είναι η ικανότητα δικαίου και θεμελιώνει την έννοια του φυσικού προσώπου.
- Το φυσικό πρόσωπο αρχίζει να υπάρχει νομικά με τη γέννηση ζωντανού ανθρώπου και παύει να υπάρχει με τον θάνατο.

Διακριτικά στοιχεία

Τα βασικά στοιχεία που το χαρακτηρίζουν είναι:

- Η ιδιότητά του ως υποκειμένου δικαιώματος: μπορεί να κατέχει περιουσία, να συνάπτει σχέσεις, να υφίσταται υποχρεώσεις.
- Η ικανότητα δικαίου (πάντα πλήρης για κάθε άνθρωπο) και η ικανότητα για δικαιοπραξία, που εξαρτάται από ηλικία και πνευματική κατάσταση (ανήλικος, περιορισμένη ικανότητα, πλήρης ικανότητα).
- Τα στοιχεία της ταυτότητάς του (όνομα, φύλο, οικογενειακή κατάσταση, ιθαγένεια, κατοικία) τα οποία αποτυπώνουν την προσωπικότητά του και ρυθμίζονται από τον ΑΚ και ειδικούς νόμους.
- Το ενιαίο και αδιαίρετο της προσωπικότητας, που προστατεύεται ως απόλυτο δικαίωμα (άρθρα 57–59 ΑΚ: ζωή, τιμή, ιδιωτικότητα, προσωπικά δεδομένα κ.λπ.).

Τα βασικά χαρακτηριστικά του φυσικού προσώπου στο αστικό δίκαιο συνδέονται με την ιδιότητά του ως ανθρώπου–φορέα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

1. Ικανότητα δικαίου (νομική προσωπικότητα)

- Κάθε άνθρωπος, από τη στιγμή που γεννιέται ζωντανός, έχει ικανότητα δικαίου: μπορεί να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.
- Η ικανότητα δικαίου υπάρχει για όλους, χωρίς διαφοροποίηση (ανεξάρτητα από ηλικία, υγεία, φύλο, ιθαγένεια).

2. Ικανότητα για δικαιοπραξία

- Διαφορετική από την ικανότητα δικαίου: είναι η ικανότητα του προσώπου να καταρτίζει μόνο του έγκυρες δικαιοπραξίες (συμβάσεις, δηλώσεις βούλησης).
- Αναπτύσσεται σταδιακά:
- ανήλικοι μικρής ηλικίας = δικαιοπρακτικά ανίκανοι,
- ανήλικοι άνω των 10 ετών = περιορισμένη ικανότητα σε ωφέλιμες πράξεις,
- πλήρης ικανότητα με την ενηλικίωση (18 ετών), εκτός αν συντρέχει λόγος δικαστικής συμπαράστασης.

3. Ενότητα και ταυτότητα του προσώπου

- Το φυσικό πρόσωπο έχει ενιαία νομική προσωπικότητα: αποδίδονται όλες οι σχέσεις του (δικαιώματα/υποχρεώσεις).
- Η ταυτότητά του προσδιορίζεται από στοιχεία όπως όνομα, φύλο, ηλικία, ιθαγένεια, κατοικία, οικογενειακή κατάσταση, τα οποία ρυθμίζονται και προστατεύονται νομικά.

4. Προσωπικότητα και προστασία της

- Η προσωπικότητα (ζωή, υγεία, τιμή, ιδιωτικότητα, ελευθερία, εικόνα, προσωπικά δεδομένα) προστατεύεται ως απόλυτο δικαίωμα: κάθε παράνομη προσβολή της γεννά αξίωση άρσης, παράλειψης και αποζημίωσης.
- Πρόκειται για κεντρικό γνώρισμα του φυσικού προσώπου: είναι υποκείμενο όχι μόνο περιουσιακών, αλλά και προσωπικών δικαιωμάτων, άρρηκτα συνδεδεμένων με την ανθρώπινη αξία.

5. Έναρξη και λήξη της ύπαρξης

- Η νομική ύπαρξη του φυσικού προσώπου αρχίζει με τη γέννησή του ζωντανού ανθρώπου και λήγει με τον θάνατο.
- Σε ειδικές περιπτώσεις, ο νόμος αναγνωρίζει υπό προϋποθέσεις προστασία και πριν τη γέννηση (π.χ. στο κληρονομικό δίκαιο, η ικανότητα δικαίου ανατρέχει στη σύλληψη αν το παιδί γεννηθεί ζωντανό).

Ικανότητα δικαίου ενός φυσικού προσώπου

Η ικανότητα δικαίου είναι η βασική, παθητική ικανότητα κάθε ανθρώπου να είναι φορέας (υποκείμενο) δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

- Τυπική διατύπωση του άρθρου 34 ΑΚ: «Κάθε άνθρωπος είναι ικανός να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις»
- Είναι καθολική και ίση: την έχουν όλα τα φυσικά πρόσωπα από τη γέννηση μέχρι τον θάνατο, χωρίς διαβαθμίσεις (σε αντίθεση με τη δικαιοπρακτική ικανότητα, που μπορεί να είναι ανύπαρκτη ή περιορισμένη)
- Λειτουργεί ως «παθητική» ικανότητα: το δίκαιο αναγνωρίζει ότι το πρόσωπο μπορεί να είναι φορέας έννομων σχέσεων, ανεξάρτητα από το αν μπορεί το ίδιο να ενεργεί έγκυρες δικαιοπραξίες
- Διαφέρει από τη δικαιοπρακτική ικανότητα (ικανότητα να καταρτίζει κανείς μόνος του δικαιοπραξίες) και από την ικανότητα προς καταλογισμό (σχετική με ευθύνη για αδικοπραξία)

Χαρακτηριστικά του νομικού προσώπου

Το νομικό πρόσωπο είναι φορέας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων: ένωση προσώπων ή σύνολο περιουσίας που ο νόμος «ανεβάζει» στο επίπεδο υποκειμένου δικαίου.

Βασικά χαρακτηριστικά

- **Ένωση προσώπων ή σύνολο περιουσίας**
Νομικό πρόσωπο μπορεί να είναι είτε μια ένωση προσώπων (π.χ. σωματείο, εταιρεία) είτε ένα αφιερωμένο σύνολο περιουσίας για συγκεκριμένο σκοπό (ίδρυμα).
- **Κοινός σκοπός**
Πάντα υπηρετεί έναν ορισμένο σκοπό (οικονομικό ή μη κερδοσκοπικό), ο οποίος καθορίζεται στη συστατική πράξη/καταστατικό και δεσμεύει τη δράση του.
- **Νομική προσωπικότητα – ικανότητα δικαίου**
Αποκτά νομική προσωπικότητα όταν τηρηθούν οι όροι που θέτει ο νόμος (τύπος, καταχώριση κ.λπ.).
Από τη σύσταση έχει ικανότητα δικαίου: μπορεί να αποκτά δικαιώματα και να αναλαμβάνει υποχρεώσεις, με όριο ότι δεν μπορεί να φέρει ιδιότητες αμιγώς ανθρώπινες (π.χ. γάμος, γονική μέριμνα).
- **Ίδια, χωριστή περιουσία**
Διαθέτει δική του περιουσία, χωριστή από την περιουσία των μελών και των οργάνων του. Μόνο αυτή η περιουσία είναι, κατ' αρχήν, υπέγγυα στους πιστωτές του νομικού προσώπου (αρχή αυτοτέλειας περιουσίας)
- **Όργανα – ίδια βούληση**
Ενεργεί μέσω οργάνων (π.χ. γενική συνέλευση, διοικητικό συμβούλιο), των οποίων η βούληση αποδίδεται ως «βούληση» του ίδιου του νομικού προσώπου
Οι πράξεις/παραλείψεις των οργάνων, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, γεννούν ευθύνη του νομικού προσώπου (άρθρο 71 ΑΚ)
- **Σύσταση και λύση**
Η ύπαρξή του εξαρτάται από τη συστατική πράξη και τη δημοσιότητα που προβλέπει ο νόμος (π.χ. καταχώριση σε μητρώο)
Αντίστοιχα, η λύση και εκκαθάριση ακολουθούν ειδική διαδικασία, και η περιουσία του διανέμεται σύμφωνα με τον νόμο, το καταστατικό ή τη συστατική πράξη

Η ύπαρξη ενός νομικού προσώπου οριοθετείται από δύο «άκρα»: τη σύστασή του (απόκτηση νομικής προσωπικότητας) και τη διάλυσή του με επακόλουθη εκκαθάριση.

Έναρξη ύπαρξης (σύσταση)

- Νομικό πρόσωπο υπάρχει μόνο αν και από τη στιγμή που συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος: συστατική/ιδρυτική πράξη και, όπου απαιτείται, καταχώριση σε δημόσιο μητρώο (π.χ. ΓΕΜΗ, βιβλίο σωματείων)
- Με τη σύσταση αποκτά ικανότητα δικαίου και δικαιοπρακτική ικανότητα σε έκταση αντίστοιχη με τον σκοπό του· από τότε μπορεί να είναι φορέας δικαιωμάτων/υποχρεώσεων, να συμβάλλεται, να ενάγει και να ενάγεται

Λήξη ύπαρξης (διάλυση και εκκαθάριση)

- Η διάλυση είναι το σημείο στο οποίο το νομικό πρόσωπο παύει τη δραστηριότητά του ως προς τον σκοπό του (π.χ. με απόφαση οργάνων, με παρέλευση διάρκειας, με δικαστική απόφαση, με επίτευξη ή αδυναμία σκοπού)
- Από τη στιγμή της διάλυσης και μέχρι να τελειώσει η εκκαθάριση, το νομικό πρόσωπο θεωρείται ότι εξακολουθεί να υπάρχει, αλλά μόνο για τις ανάγκες της

εκκαθάρισης (άρθρο 72 ΑΚ: φάση ρευστοποίησης και τακτοποίησης περιουσιακών σχέσεων)

- Το οριστικό «τέλος» της ύπαρξης επέρχεται με την περάτωση της εκκαθάρισης και τη διαγραφή του από το σχετικό μητρώο: από τότε παύει να θεωρείται υποκείμενο δικαίου

Με άλλα λόγια, η ύπαρξη του νομικού προσώπου στο αστικό δίκαιο ορίζεται σε τρία σημεία: σύσταση (έναρξη), διάλυση (λήξη σκοπού/δραστηριότητας) και περάτωση εκκαθάρισης (οριστική έξοδος από τον νομικό κόσμο).